C/2025/774

2025 2 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl skubios regioninės atstatymo paramos (RESTORE), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1058 ir Reglamentas (ES) 2021/1057

(COM(2024) 496 final – 2024/0275 (COD))

(C/2025/774)

Pagrindinis pranešėjas: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2024 11 14 Europos Parlamentas, 2024 10 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 164 straipsnis, 175 straipsnio 3 dalis, 178 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 12 4
Plenarinė sesija Nr.	592
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	138 / 0 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK išreiškia neabejotiną savo solidarumą ir paramą žmonėms, nukentėjusiems nuo pastarojo meto gaivalinių nelaimių Vidurio, Rytų ir Pietų Europoje. ES regionams nukentėjus nuo klimato nelaimių, Europa yra stipresnė, kai yra susitelkusi ir vieninga.

1.2. EESRK pripažįsta, kad klimato kaitos ir išteklių stygiaus padariniai, deja, jau yra jaučiami. Todėl turime prisitaikyti prie naujos realybės. ES yra deramai įsipareigojusi stengtis, kad padėtis neblogėtų, tačiau ji nėra pasirengusi nenumatytoms klimato ekstremaliosioms situacijoms, energetikos krizėms ir gaivalinėms nelaimėms.

1.3. Klimato krizė yra sisteminė problema, neapsiribojanti valstybių sienomis, todėl reikia sisteminių pokyčių, susijusių su ekonomikos veikimu, ir labai svarbu, kad vyriausybės įsipareigotų priimti sisteminius sprendimus, o ne tik šalinti problemos simptomus.

1.4. EESRK mano, kad siekiant sušvelninti socialines, teritorines ir ekonomines tokių gaivalinių nelaimių pasekmes, reikės neatidėliotinų, paprastų ir veiksmingų priemonių. Kad atsigautų po šių nelaimių, ES regionai turės imtis didelio masto atstatymo darbų.

1.5. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlyme numatytas lankstumo galimybes remti nukentėjusias šalis, atsižvelgiant į didelį ir ilgalaikį gaivalinių nelaimių poveikį ES regionų socialinei ir ekonominei struktūrai.

1.6. EESRK remia sanglaudos politiką kaip ilgalaikę ES investavimo priemonę ir kartu pripažįsta, kad ekstremalios gaivalinės nelaimės gali kelti pavojų ilgalaikiam jos plėtojimui.

1.7. EESRK pabrėžia, kad ir toliau tvirtas ir aktualus išlieka pagrindinis sanglaudos politikos principas, pagal kurį niekas ir nė vienas regionas neturi likti nuošalyje, ir kad pilietinės visuomenės partneriai yra pasirengę toliau siekti šio tikslo pasitelkdami ES intensyvių investicijų politiką.

1.8. Neseniai priimtoje rezoliucijoje „Niekas neturi likti nuošalyje. Įtrauki ir dalyvaujamoji sanglaudos politika remiant socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą“ ([1]) EESRK labai aiškiai nurodo, kad sanglaudos politika yra pagrindinė ES ilgalaikių investicijų politika, padedanti mažinti regioninius, ekonominius ir teritorinius skirtumus.

1.9. EESRK mano, kad ES reikia naujo, stabilaus ir tvirto finansavimo mechanizmo, kuris turi būti adaptyvus, lankstus ir parengtas reaguoti į naujas ir kylančias krizes ateinančiais metais ir dešimtmečiais. Nepaprastai svarbu, kad šio mechanizmo, kuris būtų labiau orientuotas į greitą ir neatidėliotiną atsaką, veikimas būtų derinamas su visa apimančia ES klimato, aplinkos ir energetikos politika, nes tai ilgainiui leis sumažinti priklausomybę nuo reagavimo į ekstremaliąsias situacijas priemonių ir apsaugoti žmoniją bei gamtos pasaulį.

1.10. EESRK ragina Europos Komisiją glaudžiai bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, vietos valdžios institucijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, kad būtų kuo veiksmingiau ir greičiau pasinaudojama galimybėmis remti nukentėjusius regionus. Pilietinės visuomenės organizacijos, darbuotojai, MVĮ ir NVO labai nukentėjo nuo gaivalinių nelaimių, todėl didelė dalis lėšų turi būti skirta joms, kad jos galėtų atsigauti po didelių nuostolių.

1.11. EESRK ragina Tarybą ir Europos Parlamentą skubiai patvirtinti šį reglamentą, kad jį būtų galima kuo greičiau priimti. Šis iššūkis yra itin didelis, todėl reikia bendro ir labiau koordinuoto atsako, ypač sparčiai artėjant šaltajam sezonui.

2. **Bendroji informacija**

2.1. *Pasiūlymo aplinkybės ir aprašymas*

2.1.1. Reaguodama į 2021 m. rugsėjo mėn. Vidurio ir Rytų Europoje kilusius potvynius ir audros „Borisas“ sukeltus gaisrus Portugalijoje, dėl kurių atsirado rimtų atstatymo ir skubios paramos nukentėjusiems asmenims poreikių, Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl skubios regioninės atstatymo paramos (RESTORE), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1058 ir Reglamentas (ES) 2021/1057.

2.1.2. Komisijos pasiūlymu siekiama suteikti likvidumo ir sumažinti nuo gaivalinių nelaimių nukentėjusių valstybių narių biudžetams tenkančią naštą, numatant galimybę ES finansuoti naujus konkrečius ERPF ir ESF+ prioritetus iki 100 proc., papildomą 30 proc. išankstinį finansavimą ir maksimalią ERPF ir ESF+ išteklių perprogramavimo normą iki 10 proc. visų ERPF, ESF+ ir Sanglaudos fondo asignavimų.

2.1.3. Daugiau lankstumo suteikiama didelių nacionalinių arba regioninių gaivalinių nelaimių atveju, jei jos atitinka apibrėžtį, pateiktą ES solidarumo fondo (ESSF) reglamente, arba jei jų padaryta žala neviršija ESSF reglamente nustatytų ribų, su sąlyga, kad valstybės narės kompetentinga valdžios institucija ją pripažino gaivaline nelaime. Tinkamumas finansuoti atgaline data nuo 2024 m. sausio 1 d. numatytas net ir veiksmams, kurie buvo fiziškai baigti arba visiškai įgyvendinti.

2.1.4. Kaip pažymėtina, Reglamente (ES) 2021/1058 dėl ERPF pagal 2 politikos tikslą (žalesnė ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų Europa) nustatytas naujas konkretus tikslas, nekeičiant jam skirtos paramos aprėpties ir nenukrypstant nuo taikytinų paramos telkimo pagal temas taisyklių. Be to, Reglamente (ES) 2021/1057 dėl ESF+, Komisijos pasiūlyme numatytos kelios laikinos išimtys ir lankstumas, siekiant užtikrinti, kad teikiant paramą piliečiams būtų taikoma kuo mažiau biurokratinių procedūrų ir nereikėtų nustatyti konkretaus prioriteto.

([1]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija – *Niekas neturi likti nuošalyje. – Įtrauki ir dalyvaujamoji sanglaudos politika remiant socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą*; OL C, C/2024/6016, 2024 10 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6016/oj.

2.1.5. Pasiūlyme numatyta sutrumpinto darbo laiko tvarka ir materialinė parama, kuri bus teikiama be papildomų priemonių, suteikiant piliečiams tiesioginę paramą. Sveikatos priežiūros paslaugos gali būti teikiamos iki 18 mėnesių nuo nelaimės dienos, o materialinė pagalba – iki šešių mėnesių, taip sudarant sąlygas greičiau reaguoti į ekstremaliąsias situacijas. Programos daliniai pakeitimai turi būti pateikti per keturis mėnesius po gaivalinės nelaimės arba nuo Reglamento dėl skubios regioninės atstatymo paramos įsigaliojimo.

2.1.6. Pasiūlyme dėl Reglamento dėl skubios regioninės atstatymo paramos nenumatyta Sanglaudos fondo parama naujam konkrečiam tikslui, nes pagal Sutartį ji taikoma tik transporto ir aplinkos sektoriams. Tačiau valstybės narės gali perkelti išteklius iš Sanglaudos fondo į ERPF, laikydamosi Bendrųjų nuostatų reglamente nustatytų ribų (iš viso iki 20 proc. pradinio asignavimo).

2.1.7. Pasiūlymu nekeičiamos metinės DFP įsipareigojimų ir mokėjimų viršutinės ribos, tačiau jis neviršija dabartinės DFP ribų ir jo poveikis biudžetui yra neutralus. Dėl 30 proc. išankstinio finansavimo ir padidintos iki 100 proc. ES finansavimo normos 2025 m. ir 2026 m. mokėjimų asignavimai gali būti paskirstyti anksčiau, o kiti mokėjimai bus atlikti vėliau, nors bendra finansinė programa išlieka nepakitusi. 2025 m. Komisija pasiūlė papildomus poreikius patenkinti 2025 m. biudžeto taisomuoju raštu. Siekiant išvengti dvigubo finansavimo, išlaidos, kurias padengia kitos nacionalinės ar ES priemonės arba draudimo bendrovės, turėtų būti išskaičiuotos iš mokėjimo paraiškų.

2.2. *Bendrosios pastabos*

2.2.1. EESRK reiškia solidarumą su valstybėmis narėmis, nukentėjusiomis nuo gaivalinių nelaimių, ir pripažįsta, kad krizės, pavyzdžiui, gaivalinės nelaimės, padariniai gali daryti didelį poveikį regiono vystymuisi.

2.2.2. Neseniai Vidurio, Rytų ir Pietų Europą, taip pat Valensijos miestą ištikusios gaivalinės nelaimės turėjo pragaištingą poveikį šių regionų gyventojams. Daugelyje miestų, miestelių ir kaimų reikės atlikti didelio masto atstatymo darbus, kad būtų sutvarkyta apgadinta infrastruktūra ir įranga.

2.2.3. EESRK primena, kad būtina nedelsiant imtis veiksmingų priemonių, kad būtų sumažinta vietos, regionų ir nacionaliniams biudžetams tenkanti našta ir sumažintas dėl šių nelaimių didėjančių teritorinių skirtumų pavojus.

2.2.4. Sanglaudos politika ne kartą buvo naudojama kaip priemonė tiesioginiams krizės padariniams šalinti. Pavyzdžiui, ji buvo pasitelkiama nuo pat pirmos pandemijos sukeltos krizės dienos. Prasidėjus karui Ukrainoje sanglaudos politika taip pat buvo viena iš pagrindinių priemonių: ji padėjo remti pasienio regionus ir pabėgėlius pagal CARE reglamentą. Sanglaudos politikos ištekliais taip pat buvo pasinaudota siekiant padėti MVĮ susidoroti su sparčiai augančiomis elektros energijos kainomis.

2.2.5. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į pavojų, kad sanglaudos politika gali tapti reagavimo į krizes priemone, o tai pakenktų jos ilgalaikiams tikslams. Labai svarbu, kad ES regionai rastų tinkamą pusiausvyrą tarp lankstumo ir poreikio užtikrinti ilgalaikį ir strateginį sanglaudos politikos pobūdį.

2.2.6. Neseniai priimtoje rezoliucijoje „Niekas neturi likti nuošalyje. Įtrauki ir dalyvaujamoji sanglaudos politika remiant socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą“ Komitetas pabrėžė, kad nepritaria bet kokiems veiksmams, kuriais siekiama suvaržyti sanglaudos politiką arba pertvarkyti ją į ekstremaliųjų situacijų krizių sprendimo priemonę.

2.2.7. EESRK mano, kad ES reikia naujo finansavimo mechanizmo, pagal kurį būtų teikiama neatidėliotina ir plataus masto pagalba, skirta padėti valstybėms narėms susidarius tokioms ekstremaliosioms situacijoms, kaip nurodyta pirmiau. Todėl EESRK jau pasiūlė įsteigti naują prisitaikymo prie klimato kaitos fondą. Šis finansavimas telkiamas iš esamų ES fondų, visų pirma iš Sanglaudos fondo ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP), tačiau valdomas racionaliai ir nuosekliai pasitelkiant šį naują fondą.

2.2.8. EESRK mano, kad NVO ir socialiniai partneriai tiek kaip įgyvendinančiosios organizacijos, tiek kaip vertingi partneriai turi atlikti labai svarbų vaidmenį stebint tokių programų įgyvendinimą, ir EESRK yra pasirengęs sudaryti palankesnes sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms toliau diskutuoti apie tokį dalyvavimą.

2.2.9. EESRK ryžtingai ragina Komisiją pripažinti vietos valdžios institucijoms ir pilietinės visuomenės organizacijoms, veikiančioms vietos bendruomenėse, tenkančią didelę naštą sprendžiant dėl šių gaivalinių nelaimių kylančius iššūkius. Atsižvelgdamas į tai, EESRK prašo priimti nuostatą, kad ne mažiau kaip 30 proc. paramos pagal atitinkamus prioritetus būtų skiriama vietos valdžios institucijoms, socialiniams partneriams ir pilietinės visuomenės organizacijoms, siekiant užtikrinti, kad šie paramos gavėjai gautų tinkamą išteklių dalį, atsižvelgiant į jų aktyvų vaidmenį, imantis veiksmų žalai atitaisyti, kaip numatyta pasiūlyme dėl FAST CARE.

2.3. *Konkrečios pastabos*

2.3.1. EESRK siūlo, kad siūlomos lankstumo priemonės taip pat apimtų gaivalines nelaimes nuo 2023 m. antrojo pusmečio, o ne nuo 2024 m. sausio 1 d., ir pabrėžia, kad 2023 m. rugsėjo mėn. Graikijoje ir Slovėnijoje 2023 m. rugpjūčio mėn. potvyniai padarė didelę žalą, kuriai reikia daugiamečių ir sudėtingų atkūrimo projektų, kurie kai kuriais atvejais pradedami tik užbaigus būtinus tyrimus. Daugelis šių išlaidų atsiras vėliau, todėl labai svarbu užtikrinti vienodą požiūrį į jau nukentėjusias valstybes nares.

2.3.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad siūlomos priemonės greičiausiai viršija Europos Komisijos pirmininkės paskelbtą tikslinę paramą ir kad jos yra dar vienas pavyzdys, kaip sanglaudos politika naudojama kaip priemonė krizės pasekmėms įveikti, t. y. viršijant SESV nustatytą tikslą.

2.3.3. Atsižvelgdamas į diskusijas dėl kitos daugiametės finansinės programos, EESRK pabrėžia, kad reikia veiksmingai, efektyviai ir racionaliai papildyti tiek reagavimo į krizes, tiek rizikos valdymo ir prevencijos pastangas.

2.3.4. EESRK skeptiškai vertina tai, kad pasiūlymu nekeičiamos metinės DFP įsipareigojimų ir mokėjimų viršutinės ribos, neviršijamos dabartinės DFP ribos ir jo poveikis biudžetui yra neutralus.

2.3.5. EESRK yra susirūpinęs, kad praktika, kai skiriamas iki 100 proc. ES finansavimas, sanglaudos politikoje tampa norma, ir mano, kad Europos Komisija turi rasti stabilesnių alternatyvių sprendimų, kaip nauju programavimo laikotarpiu šalinti klimato krizės padarinius.

2.3.6. EESRK pritaria ne tik atkūrimo darbų, bet ir prevencinių priemonių finansavimui, išplečiant pasiūlymo 1 straipsnio 1 dalies a punktą, pabrėždamas, kad prevencija gali padėti išvengti atkūrimo išlaidų ateityje. Be to, EESRK prašo išsamiau paaiškinti, kaip naujais prioritetais prisidedama prie klimato tikslų įgyvendinimo, nes išteklių perskirstymas gali turėti įtakos atitinkamų įsipareigojimų, prisiimtų iki šiol dabartiniu 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, laikymuisi.

2.3.7. EESRK pritaria sutrumpintai darbo laiko tvarkai ir materialinei pagalbai, kuri bus teikiama be papildomų priemonių, suteikiant piliečiams tiesioginę paramą, tačiau prašo išsamiau paaiškinti, kokia procedūra bus taikoma ir kaip ji bus naudinga valstybėms narėms. EESRK prašo aiškiau apibrėžti tikslius mechanizmus, kuriuos reikia taikyti siekiant sutelkti lėšas, ir Europos Komisijos vaidmenį kontroliuojant išlaidas.

2.3.8. EESRK mano, kad reikia nustatyti gaivalinių nelaimių apibrėžtį, kad visos valstybės narės galėtų ją atitinkamai taikyti. Svarbu suprasti aplinkybes ir aiškiai nustatyti, kurios priemonės yra tinkamos finansuoti, o kurios ne.

2.3.9. EESRK prašo nustatyti konkrečias priemones pilietinės visuomenės organizacijoms, nukentėjusioms nuo nelaimių, ir ragina užtikrinti, kad pilietinė visuomenė aktyviai dalyvautų atstatymo ir atkūrimo procese.

Briuselis, 2024 m. gruodžio 4 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE